

Doping v športe a jeho prieskum na EU v Bratislave

Pod pojmom doping v športe si každý človek, ktorý čo i len trochu sleduje športové dianie, najskôr predstaví dopingové prehrešky najznámejších športovcov, ako sú cyklisti Lance Armstrong a Alberto Contador, atléti Marion Jonesová a Ben Johnson, futbalista Diego Maradona alebo aj naši slovenskí športovci, Karol Beck, guliár Milan Haborák, či kladivárka Martina Hrašnová. Verejnosť v športovom diani posledných dní asi najviac prekvapila správa o dopingovom podvode ruskej tenistky Márii Šarapovovej. Zoznam hriešnikov by bol rozsiahly a vyplynul by z neho jednoznačný záver. Športovcov, ktorým bol zistený pozitívny dopingový nález v snahe o podanie maximálnej športovej výkonnosti, každoročne pribúda. Svedčia o tom rastúce čísla dopingových škandálov z olympiád a rôznych svetových súťaží či pretekov. Zneužívanie a nezákonné obchodovanie s látkami s hormonálnymi účinkami a ich distribúcia sú tiež trestný čin. WADA, Svetová antidopingová organizácia, vypracovala zoznam športovcov, ktorí sú v treste a s ktorými športovcami sa neodporúča stretávať. Žiaden Slovák nie je registrovaný v zozname, uviedla riaditeľka SADA, Slovenskej antidopingovej agentúry, Žaneta Csáderová.

V profesionálnom športe môže byť za určitých okolností dopingom marihuana, či marihuanový koláčik, pohár vína či iného alkoholu, alebo metódy, ktoré napomáhajú športovcom vo výkone: napríklad autotransfúzia vlastnej krvi okysličenej mimo nášho tela, a steroidy či hormóny.

V tejto oblasti je čoraz úspešnejšia práca anti-dopingových laboratórií, ktoré dokážu analyzovať nové chemické zlúčeniny látok pomerne rýchlo. Tým dávajú stále menej príležitostí na zneužívanie zakázaných látok športovcami.

Samozrejme, nemôžeme všetkých športovcov hádzať do jedného vreca, česť tým, ktorí sú čistí. Za úspechmi všetkých vrcholových športovcov je nadanie, talent, neskutočná drina, odriekanie, tvrdý tréning, cielená strava, prísna diéta a celý ich životný štýl. V snahe po vytúženom zlate z olympiád alebo majstrovstiev sveta a v konečnom dôsledku aj zaujímavého finančného ohodnotenia, siahnu po zakázanej látke z hľadiska dopingu.

Doping ako taký sa vyskytoval už v dávnej histórii. Športovci, bojovníci či vojaci si v snahe získať čo najväčšiu silu, výdrž, výkonnosť dopomáhali rôznymi prírodnými prípravkami. Indiáni poznali mnoho druhov rastlín, ktoré im pomáhali zvýšiť silu, bojovnosť, potlačiť únavu alebo bolesť. Doping kráčaľ ruka v ruke s vývojom športových disciplín a v dnešnom modernom pretechnizovanom svete sa rozšíril aj medzi rekreačne športujúcu verejnosť.

Doping v športe teda už zďaleka nie je len problémom vrcholových športovcov.

Posilňovne, fitnes centrá, fitness štúdiá, gymy a to i na školách sú plné návštevníkov, ktorí tu trávajú často celé hodiny. Z hľadiska starostlivosti o svoje zdravie je to veľmi potešujúca správa, čo má v konečnom dôsledku pozitívny dopad na každého jednotlivca. Z hľadiska spoločensko-ekonomického ide o šetrenie vynaložených prostriedkov v zdravotníctve. Zdravý človek, udržiujúci sa v dobrej fyzickej kondícii, rovná sa ekonomicky prospešný jedinec pracujúci aj v postproduktívnom veku, odvádzajúci dane a naplňujúci štátnu pokladnicu, zároveň neodčerpávajúci prostriedky na zdravotnú starostlivosť a sociálnu podporu v prípade práceneschopnosti.

Kde je však veľký dopyt, tam je aj veľká ponuka. Na trh sa, okrem profesionálnych trénerov a účinných výživových doplnkov dostáva aj nekvalita, ktorá ohrozuje zdravie človeka.

Na fenomén „boomu“ naplnených fitnesscentier a posilňovní sa treba pozrieť aj z inej strany. Je to naozaj snaha o lepšiu fyzickú a psychickú kondíciu, alebo je to vplyv sociálneho prostredia, snaha po dokonalejšom vzhľade, priblíženie sa k idolom, vzorom, často hrdinom akčných filmov a vplyvov módnych trendov?

V mladšom veku sa športujúci človek nepozera na účinok škodlivých látok alebo škodlivých metód a spôsobov na jeho organizmus. Svoju pozornosť upriamuje viac na svoj fyzický vzhľad a stotožnenie sa so svojim ideálom. S pribúdajúcim vekom sa jeho uhol pohľadu mení - upriamuje sa oveľa viac na zdravotné hľadisko, na zvýšenie kondície, fyzickej výkonnosti a psychickej odolnosti.

Ak vezmeme do úvahy rizikovosť jedincov mladšieho veku z hľadiska ich správania, sú žiaci, študenti - mladiství ľahšie manipulovateľnou a ovládateľnou skupinou z hľadiska užívania či už tabakových a alkoholických výrobkov, drog, rôznych liekov a medikamentov, ako aj výživových doplnkov, stimulujúcich látok a podobne.

Mládež sa nezamýšľa nad pôvodom takýchto látok a ich škodlivosťou, následkami a všetkými rizikami spojenými s ich užívaním. Tu často ide o následky zdravotné, ale aj trestno-právne. Prostredníctvom internetu sa dajú kúpiť prakticky všetky známe steroidy, anaboliká alebo stimulanty, pričom veľa športujúcich ani len netuší, že v doplnkoch výživy a prípravkoch na chudnutie bežne dostupných širokej verejnosti sa môžu nachádzať aj zakázané a škodlivé látky. Týmto nekalým spôsobom sa výrobcovia snažia zvýšiť predajnosť svojich výrobkov, čím môžu výrazne poškodiť zdravie kupujúceho. Preto treba byť pri výbere a kúpe doplnkov výživy veľmi opatrní a obozretní.

V tejto oblasti je legislatíva nedostatočná a možnosť postihu predávajúcich osôb alebo spoločností je málo pravdepodobný. V rámci osvetu a vzdelávania je potrebné vyplniť existujúce medzery.

Na Ekonomickej univerzite v Bratislave sme robili dotazníkový prieskum týkajúci sa tejto problematiky, na základe ktorého sme dospeli k niekoľkým zaujímavým odpovediam na otázky, ktoré boli respondentom položené.

Dotazníka sa zúčastnilo spolu **66 študentov, 46 mužov** čo je 66,6%, **20 žien** t. j. 33,3% vo veku **od 18 do 25 rokov**.

Prvá otázka smerovala k otázke fajčenia tabakových výrobkov. Čo sa týka dopingu bola táto otázka trochu neopodstatnená, ale zaujímala nás, pretože pred rokmi na návrh svetovej antidopingovej organizácie WADA bol nikotín navrhnutý na zoznam zakázaných látok, ale tento návrh sa nerealizoval. Málokto zo športovcov by sa chcel fotografovať na olympiáde s cigaretou v ústach, ale je ich medzi športovcami stále dosť. Priznala to pre týždenník Plus sedem dní aj strelkyňa Zuzana Štefečeková, dvojnásobná strieborná medailistka z OH.

Len 54% opýtaných (36) sú nefajčiari, čo je pomerne vysoký počet fajčiarov vzhľadom k počtu nefajčiarov. Síce 33% fajčí príležitostne, ale fajčí. Príležitostní fajčiari a pravidelní 47% k 54% nefajčiarom, je vysoké číslo, ale pri pohľade na fajčiaca mládež pred univerzitou pred cvičeniami a prednáškami ani neprekvapuje.

S marihuanou je to ešte alarmujúcejšie. Príležitostní 53% a pravidelní užívatelia 4,5%, čo je spolu 57,5%, je oproti 42,5% absolútnych nefajčiarov tejto ľahkej drogy v jasnej prevahe. Pritom otázky aj odpovede týkajúce sa tejto látky stále rozdeľujú športový svet. Je nepochybné, že napriek legislatíve je táto látka mimoriadne rozšírená medzi mladšími ročníkmi, stále pribúdajú správy o snahe jej legalizácie a tiež pozitívnych účinkoch pri liečení rakoviny, nechutenstva alebo potláčaní bolesti.

Čo sa týka alkoholu, ktorý je pri určitých športoch zakázaný, len dvaja zo 66, čo je 3% uviedli, že alkohol nepijú vôbec. 83,4% sú nepravidelní a 13,6% pravidelní konzumenti, čo je číslo, ktoré asi v našich zemepisných šírkach nikoho neprekvapí a patrí nespochybniteľne k slovanskému naturelu.

Veľa sa v poslednom čase píše o škodlivosti energetických nápojov, konzumuje ich spolu 51,5% opýtaných a medzi mládežou sú veľmi obľúbené. Avšak aj predávkovanie týmito nápojmi sa neraz skončilo smrťou, hlavne zásluhou predávkovania kofeínom. Okrem toho obsahujú Karnitín - umožňuje masným kyselinám dostať sa do mitochondrií, ktoré sú spaľovačmi tukov. Glukorondaktón - sacharid, ktorý sa nachádza v tele, je výsledkom metabolizmu glukózy a metabolického prechodu vitamínu C. Ženšen - posilňujúci prostriedok z Ázie. Guarana - pochádza z dažďových pralesov Južnej Ameriky a dodáva silu. Vitamíny skupiny B - nevyhnutné pre ľudský organizmus alebo Inozitol - telo si ho nevie vyrobiť v dostatočnom množstve, zlepšuje činnosť mozgu a podporuje prácu svalov.

Na otázku užívania výživových doplnkov, ktoré sú voľne dostupné v obchodoch, ako BCAA, L-Carnitin, Proteiny, Omega-3 kyseliny, Kreatín a podobne, naši respondenti celkom prekvapili - až 70% tieto výrobky neužíva, 30% áno (šlo prevažne o aktívnych a bývalých aktívnych športovcov, ktorí sa pravdepodobne pri aktívnom športe k uvedenému dostali skôr a ľahšie).

Zaujímala nás otázka, či im boli ponúknuté takéto prípravky. 60% uviedlo že nie, ale až 40% uvádzalo že áno - avšak pri následnej otázke, či by si preverili ich pôvod ako aj zloženie až 91% uviedlo, že ani pôvod ani zloženie by neskúmali. V uvedenom prípade chýba osveta a šírenie pravdivých informácií o rizikách možného užívania výživových doplnkov a podporných prostriedkov, a samozrejme ich pôvod a ich presné zloženie.

Prekvapivá bola odpoveď na otázku voľnej dostupnosti zakázaných látok prostredníctvom internetu. 77,3% dotazovaných tieto vedomosti malo a bolo im známe, že prípravky sa takouto cestou dajú získať.

Na našu hypotetickú otázku, či by užívali zakázané látky, keby vedeli o ich zákaze a škodlivosti kvôli lepšiemu výkonu, 6% opýtaných odpovedalo kladne, čo sú 4 respondenti.

Z uvedeného vyplýva, že mladí ľudia majú pomerne dostatočné vedomosti o tejto problematike a že otázka dopingu pri športovaní sa naozaj týka už aj širokej športujúcej populácie. Vedomosti sú však povrchné, chýba osveta, podrobnejšie a presnejšie informácie a neustále vzdelávanie v tejto oblasti.

Mgr. Zuzana Voltnerová

autorka je odborná asistentka na CTVŠ EU v Bratislave

aktívna dopingová komisárka Slovenskej Antidopingovej Agentúry